

УДК 009.12.334.012.23:346

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИЧИХ СТРУКТУР

О. Березівська, к.е.н.

Львівський національний аграрний університет

Ключові слова: конкурентоспроможність, організаційно-правова форма господарювання, якість продукції, організаційно-економічний механізм.

На основі теоретичних узагальнень обґрунтовано шляхи підвищення конкурентоспроможності організаційно-правових форм господарювання, визначено чинники формування та ефективного функціонування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Постановка проблеми. Проблема ефективного функціонування нових організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі у пореформений період є багатогранною і складною для вирішення, оскільки тісно пов'язана із загальним розвитком агропромислового виробництва, адаптацією реформованих сільськогосподарських підприємств до ринкового середовища і необхідністю підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, окремих галузей і підприємства загалом.

Звідси процес розвитку конкурентних відносин в аграрній сфері та проблему підвищення конкурентоспроможності продукції і аграрних підприємств належить розглядати як необхідну передумову ефективного функціонування агропромислового виробництва й окремих організаційно-правових форм господарювання.

Сьогодні характерною особливістю сільськогосподарських підприємств є недостатня цінова конкурентоспроможність практично всіх видів сільськогосподарської продукції, яку зумовила насамперед стрімко зростаюча техніко-технологічна відсталість підприємств, руйнування їх виробничого потенціалу. Усе це призвело до різкого зменшення обсягів реалізації продукції, погіршення її якості, втрати фінансової стійкості підприємств. Отже, сільськогосподарські формування особливу увагу повинні приділяти конкурентоспроможності своєї продукції за рахунок значного зменшення витрат на основі техніко-технологічного удосконалення виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкурентоспроможності продукції і окремих підприємств останніми роками достатньою мірою досліджені вченими-економістами. При цьому особлива увага звертається на питання якості продукції та управління якістю. Якісні показники продукції як складові її конкурентоспроможності забезпечують товаровиробнику переваги в конкурентній боротьбі і є основним критерієм для покупця. Особливо важливого значення це набуває сьогодні у зв'язку з розширенням сфери впровадження енергоощадних технологій виробництва сільськогосподарської продукції. На жаль, якість виробленої сільськогосподарської продукції в нашій країні, як показує аналіз, значно погіршується.

Для забезпечення підвищення якісних характеристик вітчизняної продукції та її конкурентоспроможності необхідно: удосконалювати систему техніко-технологічних і агротехнічних заходів виробництва продукції та її збуту; впроваджувати у виробництво нові енергоощадні технології вирощування, транспортування, зберігання, переробки та реалізації продукції; здійснювати належний контроль за якістю продукції на всіх етапах її виробництва і збуту; впроваджувати у виробництво нові високоврожайні сорти і гібриди сільськогосподарських культур, високопродуктивні породи, лінії і кроси тварин і птиці.

Проблема якості і конкурентоспроможності продукції тісно пов'язана з управлінням якістю, стандартизацією і сертифікацією. Досвід розвитку передових країн світу свідчить, що вирішення проблеми якості повинно стати національною ідеєю, яка вимагає масового навчання і професійної підготовки всіх верств суспільства – від професійного споживача до керівника будь-якого рівня. Нині серед складових конкурентоспроможності товару ціна вже не домінує, а на лідируючі позиції виходять споживчі якості та рівень сервісу.

Якість продукції – це сукупність властивостей, що характеризують ступінь її спроможності задовольняти потреби споживачів згідно з цільовим призначенням [1, с. 454]. Тобто поняття якості продукції виключає її шкідливі або які-небудь негативні властивості для споживачів, але це не завжди відповідає дійсним властивостям продукції. Оскільки категорія якості оцінює предмети та явища через склад і співвідношення властивостей певного виду продукції, вона не може і не повинна ігнорувати їх небезпеку для споживачів. Тому інтегральна оцінка якості не може бути просто арифметичною сумою переліку властивостей продукції для споживачів, навпаки – негативні і позитивні властивості повинні оцінюватися в сукупності, особливо в екологічному і гігієнічному аспектах.

Для цього необхідно змінювати не тільки нормативи оцінки якості продукції, а й психологію споживачів і виробників. Сьогодні якість продукції АПК розглядається як техніко-економічна категорія і практично не враховує екологічних вимог. Основним в оцінці є постачання такої сировини, яка дозволяє переробним підприємствам робити якісну та екологічно вигідну продукцію, а характеристика безпеки продукції зводиться в основному до дотримання санітарно-гігієнічних вимог [5].

Сертифікація продукції на стадії продажу кінцевому споживачеві не відповідає необхідному рівню якості, оскільки часто не є об'єктивною і не враховує деякі важливі параметри (зокрема, екологічні). Необхідно розгорнути систему управління якістю у сфері виробництва сільськогосподарської продукції. На жаль, цим проблемам ще не приділяється належна увага.

Вважається, що абсолютно неякісної, тим більше небезпечної, продукції вироблено не може бути і справа тільки в сортності сировини й відповідному рівні ціни. Сама ж небезпека може виникнути тільки в процесі переробки або зберігання, переважно через недотримання вимог санітарії. Тобто основний чинник безпеки – мікробіологічний. Але широкомасштабна хімізація як процесів виробництва, так і процесів переробки продукції АПК докорінно змінює уявлення про екологічні наслідки цього процесу. Правда, ці уявлення змінюються поки що лише в науковій сфері і не знаходять повного розуміння й організаційного втілення у виробництві і переробці продукції. Ми вважаємо за необхідне акцентувати увагу на розвитку і впровадженні індустріальних методів забезпечення якості продукції, насамперед у сфері виробництва вихідної сировини. На цю проблему звертають увагу вчені і фахівці, які вважають, що одним із завдань управління якістю продукції є зміщення акцентів контролю з післявиробничої перевірки на передвиробничу і виробничу її планування та аналіз кінцевих результатів. Основними етапами забезпечення управління технологічними процесами є: розробка техніко-екологічних умов і стандартів якості продукції, упорядкування переліку чинників, що впливають на якість кінцевої продукції [2; 3].

В умовах ринкової економіки якість продукції відіграє надзвичайно важливу роль у підвищенні її конкурентоспроможності. За однакової ціни більшим попитом користуватиметься продукт, який має вищу якість. Водночас істотне поліпшення підприємством якості продукції порівняно з аналогічною продукцією конкурентів дає йому змогу підвищувати ціну на неї, не втрачаючи при цьому своїх споживачів, а часто й збільшуючи обсяг продажу.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження було обґрунтувати шляхи підвищення конкурентоспроможності організаційно-правових форм господарювання і на основі цього визначити чинники формування та ефективного функціонування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу. Існує необхідність забезпечення конкурентоспроможності сільського господарства за рахунок удосконалення організаційно-економічних і технологічних умов виробництва, розвитку селекції та генетики, особливо у тваринництві та птахівництві, і на цій основі скорочення затрат праці, кормів і підвищення продуктивності худоби.

Для нас практичний інтерес становлять поняття конкурентоспроможності продукції (товару), галузі і підприємства як взаємопов'язані і взаємозалежні чинники впливу на результати діяльності різних організаційно-правових форм

господарювання. Тому вважаємо, що складовою конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства будь-якої форми господарювання буде конкурентоспроможність окремих видів продукції. Виходячи з цих міркувань, вважаємо, що конкурентоспроможність продукції – це система якісних і економічних параметрів й сукупність споживчих властивостей продукції як товару, які відповідають санітарно-гігієнічним та екологічним вимогам в їх споживанні і задовольняють потреби потенційних покупців сировини для переробки за технологічними, економічними та екологічними характеристиками, забезпечують виробникам продукції ефективну довготермінову виробничо-комерційну діяльність порівняно з конкурентами на продуктових ринках. По суті, йдеться про здатність відповідати вимогам ринку зазначеного виду товару.

Конкурентоспроможність має якісну й кількісну сторони. Якісна її сторона відображає протистояння конкурентів, зіштовхування і зближення їх економічних інтересів за відповідної рівноваги між попитом і пропозицією. При цьому економічна боротьба має не перехідний характер, оскільки інтереси конкурентів частіше перебувають в протиріччі, ніж у гармонії. У таких випадках кожний суб'єкт ринкових відносин об'єктивно зорієнтований на вивчення складових ринку, їх тенденцій і співвідношень. І саме тому ступінь економічного виживання суб'єктів ринку буде визначати точний розрахунок конкурентоспроможності продукції або наданих послуг.

Найчіткіше вираженими показниками, які характеризують конкурентоспроможність продукції, є затрати на її виробництво (собівартість продукції), ступінь насичення ринку певним видом продукції, ціни реалізації готової продукції за каналами збуту, рівень купівельної спроможності споживачів, рівень рентабельності виробництва окремих видів продукції, норма прибутку. Додатковими показниками конкурентоспроможності продукції виступають маса прибутку на один гектар посіву сільськогосподарських культур, один гектар сільськогосподарських угідь, одну голову худоби.

Що стосується окремих сільськогосподарських підприємств, то їх глибока диференціація за природно-кліматичними умовами і структурою виробництва, органічною будовою діючого капіталу, швидкістю кругообороту засобів, інформованістю щодо стану ринку, на нашу думку, вимагає як основні для оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств використовувати показники рівня рентабельності і норми прибутку, а з додаткових – суму прибутку з розрахунку на один гектар посівної площі, один гектар сільськогосподарських угідь й одну голову худоби.

Отже, конкурентоспроможність продукції (товару) є складною, багатоваріантною характеристикою, яка складається з великої кількості взаємопов'язаних показників. При цьому оцінка конкурентоспроможності повинна показувати не лише її привабливість для споживача, а й з боку виробника, відображаючи його інтереси у випуску і реалізації певних видів продукції. Провідна ж роль в оцінці конкурентоспроможності відводиться економічним

показникам, які повинні об'єктивно відображати інтереси споживачів і виробників продукції.

Показники конкурентоспроможності відображають не стільки параметри конкретних видів продукції, скільки характеризують потреби потенційних покупців. Водночас оцінки конкурентоспроможності продукції не є статичними і довгостроковими й змінюються залежно від конкретних умов її реалізації, що потребує вивчення поточної кон'юнктури ринку, коригування маркетингової стратегії підприємств та розробки механізмів підвищення конкурентоспроможності продукції. Тому важливо було визначити й узагальнити всю сукупність чинників, які впливають на ефективність виробництва сільськогосподарської продукції і функціонування сільськогосподарських підприємств загалом, визначити поняття і сутність організаційно-економічного механізму конкурентоспроможності продукції та окремих підприємств, подальшої розробки концептуальних основ створення системи ефективного функціонування, регулювання та вдосконалення механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств у ринкових умовах.

На особливості формування та ефективного функціонування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства загалом впливатиме комплекс чинників, які нами в узагальненому вигляді систематизовано і показано на рисунку.

Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства ми розглядаємо як систему організаційних, технологічних, економічних та екологічних важелів і методів управління якістю продукції (галузі), які в процесі взаємодії і взаємозв'язку забезпечують сукупність високих споживчих властивостей сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки і попит на неї на ринку продовольства за оптимальних затрат на її виробництво і достатнього для виробників рівня цін реалізації продукції споживачам за різними каналами збуту, що гарантує ефективне ведення галузей і підприємства в умовах ринку.

Висновки. Одним із найважливіших напрямів підвищення конкурентоспроможності продукції, що забезпечить конкурентоспроможність і підприємства загалом, з врахуванням викладених чинників, буде цінова перевага, для забезпечення якої собівартість як базовий рівень ціни повинна формуватися за низьковитратним принципом. Досягти цього можна за рахунок удосконалення галузевої структури суб'єктів господарювання, науково обґрунтованої спеціалізації і концентрації виробництва, підвищення продуктивності праці, ефективного використання ресурсів і виробничого потенціалу та врахування вимог ринку.

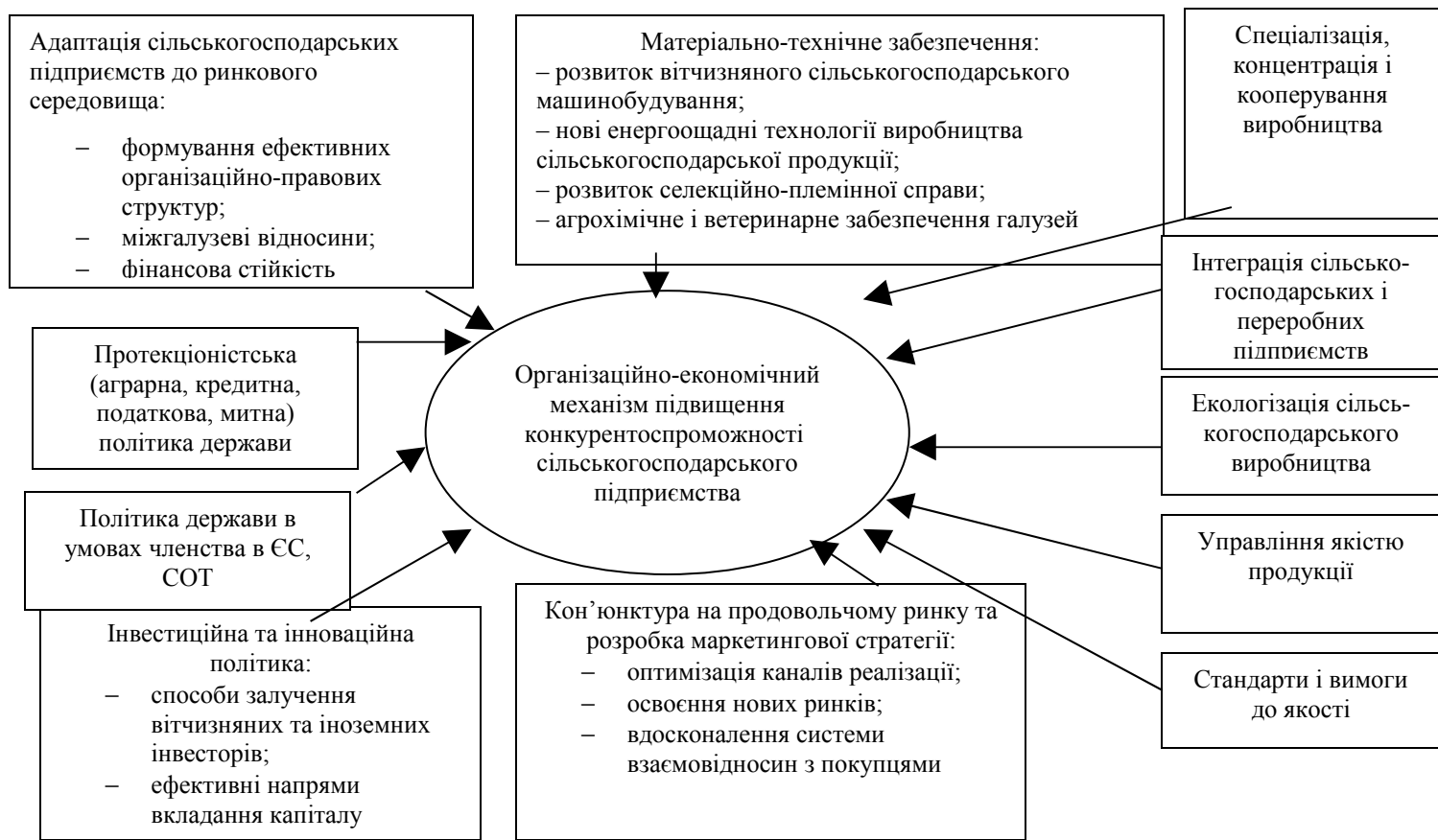

Рис. Чинники формування та ефективного функціонування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства.

У додаток до цього необхідно відпрацювати фінансово-кредитну, податкову та цінову політику в агропромисловому виробництві, стимулювати розвиток різних організаційно-правових форм господарювання, розвинути ринкову інфраструктуру, підвищити ефективність роботи маркетингових, менеджерських та інформативних служб тощо.

Бібліографічний список

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Вертійчук А. Р. Технологія виробництва продукції тваринництва / А. Р. Вертійчук, М. І. Масенко. – К. : Урожай, 1995. – 376 с.
3. Диллик Т. Концепция “экологически осознанного” руководства предприятием / Т. Диллик // Проблемы теории и практики управления. – 1993. – № 4. – С. 75–81.
4. Становлення та ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм : монографія / [Березівський П. С., Березівська О. Й., Березівський З. П. та ін.]. – Львів : Ліга-Прес, 2007. – 205 с.
5. Царенко О. М. Екологізація свідомості спеціалістів як фактор підвищення ефективності виробництва в АПК / О. М. Царенко // Проблеми освіти в галузі економіки, навколишнього середовища і екології : праці Міжнар. конф. – Дніпропетровськ, 1999. – С. 79–83.

Березивская О. Направления повышения конкурентоспособности сельскохозяйственных производственных культур

На основании теоретических обобщений обоснованы пути повышения конкурентоспособности организационно-правовых форм хозяйствования, определены факторы формирования и эффективного функционирования организационно-экономического механизма повышения конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность, организационно-правовая форма хозяйствования, качество продукции, организационно-экономический механизм.

Berezivska O. Directions for increasing competitiveness of agricultural production structures

The article grounds ways of increase of competitiveness of organizational and legal forms of farming and, basing on the results, determines indicators of formation and effective functioning of organizational and economic mechanism of increase of competitiveness of agricultural enterprises.

Key words: competitiveness, of organizational and legal forms of farming, products quality, organizational and economic mechanism.